

Mlada Sodobnost

Ivana Zajc

Nika Kovač: Pogumne punce.

Ljubljana: Mladinska knjiga, 2018.

Pogumne punce je knjižni prvenec Nike Kovač, avtorice, ki jo med drugim poznamo po njenem delovanju v sklopu Inštituta 8. marec, kjer raziskuje različne oblike podrejenosti v družbi in se zavzema za enakopravnost spolov. To avtoričino delovanje pride do izraza tudi v slikanici s kratkimi biografskimi zgodbami pogumnih žensk, ki je prepričljiva spodbuda h kreativnosti, uresničevanju sanj in pogumu.

Ko v knjižnici brskam po otroško-mladinskem oddelku in se sprašujem, kako literarna dela govorijo o ženski, se izrišeta dva tipa knjig. Na eni strani so trivialne publikacije, ki s klišejsko, najpogosteje roza barvno paletto govorijo o ženski, ki jo opišejo pridevniki lepa, prikupna in pridna. Pomemben je njen videz, njen značaj je zgolj nemoteč okrasek, govori malo, saj je pohlevna in – kot sem že omenila – pridna! Morda čaka, da jo bo kdo rešil, morda s svojo lepoto doseže srečen konec. Likovna in vsebinska podoba teh knjig je (skoraj) vedno neznosna parada kiča. Pri tem nič ne pomaga nenapisano pravilo založnikov, ki pogosto še vedno drži: knjige za fante berejo vsi, medtem ko knjige za dekleta berejo le dekleta.

Vendar na policah brbotajo tudi dela, ki o ženski govorijo drugače. Ni nujno, da klišejsko podobo “drugega spola” očitno subvertirajo in si za glavno nalogo postavljajo boj s feminilnimi stereotipi. Mnoge od teh knjig enostavno povedo zgodbo z žensko protagonistko, ki dela pogumne stvari,

vendar je pripoved zaradi tega prav nič ne povečuje, saj to, da se ženski lik uspešno spopada s svetom, ni prav nobena izjema.

Če knjige pogosto uspešno presegajo stereotipe in nagovarjajo sodobno družbo enakosti, ki si jo želimo, pa je situacija v otroški filmski produkciji skrb vzbujajoča. Lani je izšla najobsežnejša analiza govora v filmih, ki je zajela 2000 filmskih scenarijev in replike razdelila po spolu. Zanimiv je pregled risanih filmov za otroke, v katerih je protagonistka princesa: izkazalo se je, da v Disneyjevih filmih te vrste govorijo predvsem moški liki, čeprav je število moških in ženskih filmskih oseb enakovredno. Prevlada govora moških likov je presenetljiva: v *Knjigi o džungli* kar 98 % dialoga povedo moški liki, v večini drugih filmov odstotek znaša 75–90 %. Med redkimi izjemami je denimo Disneyjev film *Alica v Čudežni deželi*, kjer ženski liki izrečejo več kot 60 % dialogov. Analiza je zagotovila pomemben uvid: tudi če filmska zgodba govori o ženskem liku, ni nujno, da ta v njej tudi govori – ali vsaj ne veliko.

Takim trendom v popularnih medijih se postavlja nasproti sodobna knjižna produkcija, denimo fenomen biografskih knjig za otroke, ki govorijo o življenjih uspešnih žensk in zadnja leta vznikajo po vsem svetu. Vztrajno popisujejo ženski odtis v zgodovini civilizacije, ki je v učbenikih zgodovine, v mladinski literaturi, v javnem diskurzu, deloma pa tudi v učnih načrtih za slovenščino v primarnem in sekundarnem izobraževanju – na kar opozarja dr. Milena Mileva Blažič – pogosto zapostavljen ali zgolj pokroviteljsko omenjen. Družbena struktura je sistematično poskrbela za to, da ženske skozi zgodovino niso bile v prvi vrsti, a vse skupaj ni tako preprosto, saj so pripadnice domnevno šibkejšega spola pogosto mislile s svojo glavo, kršile omejujoča družbena pravila, se jezile, sanjale ali delovale v prid skupnosti.

S temi ženskami iz zgodovine se ukvarja tudi delo *Pogumne punce* Nike Kovač, ki je našla skupni imenovalec drznih ženskih zgodb: pogum. Avtorica si je izbrala obliko kratkih velelnih motivacijskih nagovorov, ki jim sledijo zgodbe, ki se nanje nanašajo. Pohvalno je, da je vključila mnogo žensk iz slovenskega prostora, tako znanih, denimo Almo Karlin, Zofko Kveder in Ivano Kobilco, kot tistih, ki jih premalo poznamo, na primer Franjo Tavčar, ki ni bila le žena znanega pisatelja, ampak tudi slovenska političarka, Ireno Sandler, izjemno aktivno socialno delavko, Angelo Boškin, prvo jugoslovansko diplomirano otroško negovalko in medicinsko sestro. Njihove zgodbe je opisala s prepričljivim jezikom in zanimivo pripovedjo, ki privlači mlade bralce. Jezik je ponekod zahtevnejši, bolj publicističen in za osnovnošolsko publiko težje razumljiv. Ena glavnih odlik dela je v tem, da so motivacijska gesla na začetku zgodb, ki neposredno

nagovarjajo bralca – “Vztrajaj in se ne predaj!”, “Stopi iz kalupa”, “Izstopaj iz povprečja”, “Upri se krivicam” – z zgodbami tesno speta. Poglobljajo jih pomembni premisleki o različnih temah, povezanih z vlogo žensk v družbi. Z zgodbo o Rosi Parks, ki se je uprla krivicam, se knjiga spogleduje tudi z intersekcionalnim feminizmom. Pa je knjiga zgolj feministična? Mislim, da je več kot to, saj govori o življenju celotne skupnosti, o obratih v dojemanju različnih družbenih skupin, o ljubezni in pomoči drugim. Na razumljiv način, ki je otrokom in mladostnikom blizu, knjiga postopno predstavlja preteklost, ko so se ženskam po vsem svetu godile krivice, še večje, kot se godijo danes. To zgodovino knjiga zariše z nekaj prepričljivimi zamahi, ki bodo mlade bralce gotovo presenetili in jim odprli pogled na svet. Slikanica v priročnem formatu je tudi likovno prepričljiva, pisane ilustracije delujejo sveže in dinamično ter se dobro spojijo s splošnim sporočilom knjige, ki prinaša odločno motivacijo za ženske, pa tudi druge, da vzcvetijo. Zgodbe o ženskah so namreč postavljene v motivacijski okvir, ki je usmerjen v prihodnost. Bralca učinkovito spodbujajo, podajo mu štafeto, da vzame življenje v svoje roke ter opusti dvome in strahove. Zgledi, ki jih predstavijo, so pomembni, saj pokažejo, da je stereotipom o ženskah, ki v družbi žal še vedno obstajajo, že zdavnaj pretekel rok uporabe.

Pomembno se mi zdi predvsem to, da “pogumne punce” niso prikazane kot samozadostne, samozavestne figure, ki jih nič ne gane in ki se borijo le za lastni uspeh. Nasprotno – tesno so vpete v družbo, so empatične, solidarne, prizadevajo si za spremembe v svetu, v katerem živijo. Prav zato se z njimi mladi bralci lažje povežejo in identificirajo ter odkrijejo poanto: pravi uspeh nikoli ni uspeh samo za nas, pravi uspeh pomeni, da prispevamo k skupnosti, v kateri živimo, in spodbujamo napredek celotnega kolektiva. Kot ve tudi avtorica knjige *Pogumne punce*, je obdržati pogum in zanos za uresničevanje tega, kar globoko v sebi čutimo kot svoje poslanstvo, težko. Vendar je prav tu skrita možnost mobilizacije ljudi za pomembne družbene spremembe. O teh stvareh je nujno govoriti in knjiga *Pogumne punce* je za to odlično izhodišče.